

دکتر سیدحسن مطیعی لنگرودی؛ جغرافیدانی واقع‌گرا

*محمدامین خراسانی^۱

۱- استادیار، گروه جغرافیای انسانی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
پست الکترونیکی: khorasani_ma@ut.ac.ir

ایشان نشان می‌دهد که کوشیده است، از مسیر تخصص‌گرایی عدول نکند و همین امر باعث شد تا کتاب‌های ایشان در زمره کتاب‌های مرجع در حوزه جغرافیای روستایی و جغرافیای اقتصادی ایران باشند. طرفه اینکه، در دوره‌ای که شاید بسیاری از جغرافیدانان ایران می‌کوشیدند تا با وارد شدن به قلمرو علوم مجاور به اعتبار و وزن علمی بیشتری دست یابند، بر استمرار مسیر پژوهش و آموزش در قلمرو دانش جغرافیا اصرار ورزید و تا انتهای مسیر، رضایتمندانه گام برداشت.

درک درست از قابلیت روش‌ها و ابزارهای جغرافیا

تمرکز دکتر مطیعی لنگرودی بر کیفیت مطالعات جغرافیایی از منظر نیل به راه‌حل‌های شدنی و در دسترس، باعث شده بود تا به درک عمیقی از قابلیت‌های موجود در این دانش، هم از منظر روش‌های مطالعه و شناخت محیط و هم از جنبه ابزارهای نیل به این شناخت، دست یابد. از این رو، درگیر گرایش‌های متعصبانه به روش‌ها و ابزارها نبود و این گرایش‌ها را همیشه در میان همکاران و دانشجویان، به سرعت و سهولت، تشخیص داده و تذکر می‌داد.

تأکید بر مشاهده به‌عنوان مسیر بی‌بدیل رشد توان تحلیل در دانشجویان جغرافیا

دانشجویان دکتر مطیعی لنگرودی، به‌خوبی از گرایش ایشان به برگزاری اردوهای علمی آگاه هستند، تا جایی که می‌توان بخش مهمی از خاطرات ایشان از آن شادروان را در اوقات برگزاری این اردوها جستجو نمود. تأکید بر نگاه دقیق و جستجوگر دانشجویان در زمان حضور در اردوها، ارائه تکالیف دارای زمان‌بندی دقیق به دانشجویان در دوره برگزاری اردو و پس‌از آن، دعوت از همکاران دارای تخصص‌های معین و مفید برای همراهی استاد و دانشجویان، گوش سپردن به جامعه محلی و نخبگان بومی، گشاده‌رویی و سخاوت علمی و اخلاقی ایشان در تعامل با دانشجویان، از برجسته‌ترین ویژگی‌های آن شادروان در فرایند مدیریت اردوهای علمی دانشجویی است.

توجه همزمان و هم‌وزن به رشد علمی و شخصیتی دانشجویان

با قاطعیت می‌توانم دکتر مطیعی لنگرودی را در زمره

از روزی که مسئولیت نگارش یادداشت ابتدایی شماره حاضر (پاییز ۱۴۰۱) فصلنامه پژوهش‌های روستایی از سوی سردبیر محترم فصلنامه به من سپرده شد تا در رابطه با یک استاد قدیمی و تکرارنشده - دکتر سیدحسن مطیعی لنگرودی - ادای دینی کوچک داشته باشم، بارها به این موضوع اندیشیدم که بر کدام جنبه‌ها از زندگی ایشان تأکید نمایم تا حق مطلب، ولو اندک، ادا شود. خوشبختانه در زمانی که این مرد بزرگ در میان ما بود، علاوه بر بهره‌گیری قاطبه جغرافیدانان ایرانی، به‌ویژه متخصصان جغرافیای روستایی از تألیفات ایشان، مراسم‌هایی نیز در تجلیل از تلاش‌ها و آثار علمی آن شادروان صورت گرفت و توصیفات و تصاویری از زندگی دانشگاهی و شور و اشتیاق لبریز او به این زندگی، ارائه شد. بنابراین در سطور پیش رو می‌کوشم از دیدگاه دانشجو - و این اواخر همکار - کوچک دکتر مطیعی لنگرودی، نگاهی موشکافانه‌تر به شیوه رفتار دانشگاهی وی داشته باشم. امید که برای مخاطب فرهیخته این نشریه که از یادگارهای ایشان در دوره مدیریت بر قطب علمی برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه تهران است، جالب و مفید باشد.

واقع‌گرایی

دکتر مطیعی لنگرودی را باید در زمره جغرافیدانان واقع‌گرای ایران طبقه‌بندی نمود. مشی رئالیستی وی در برخورد با مسائل جامعه ایران و روستای ایرانی را شاید بتوان برجسته‌ترین وجه زیست دانشگاهی وی دانست. تجربه حضور در کلاس‌های وی در سه مقطع مختلف و نیز مشاوره رساله دکترا این ادعا را برای من اثبات نمود که از نگاه‌ها و اندیشه‌های ایده آلیستی، چندان استقبال نمی‌کند و می‌کوشد تا از دریچه واقع‌گرایی، دردها و درمان‌ها را ببیند و بیابد. این شیوه زندگی علمی باعث شد تا همواره به دنبال موضوعات پژوهشی باشد که وجه مسئله‌زای آن‌ها محرز شده و چاره‌اندیشی برای آن‌ها در زمره اولویت‌های امروز غالب دانشمندان آگاه به جغرافیای ایران در نظر گرفته شود.

تخصص‌گرایی

دکتر مطیعی لنگرودی، عمده تلاش خود را بر شناخت و چاره‌جویی مسائلی صرف نمود که باور داشت در حوزه تخصص و دانش وی قرار دارند. مروری اجمالی بر تألیفات و ترجمه‌های

به این اندازه بسنده می‌کنم و نیک می‌دانم که دیگرانی هستند که با دقت و اشراف بیشتری می‌توانند این سیاهه را تکمیل کنند یا زوایای دیگری از زندگی علمی دکتر مطیعی لنگرودی را بکاوند. در پایان، این ابیات از حافظ شیرازی را به روان پاک آن استاد فرزانه تقدیم می‌کنم:

دغدغه‌مندترین اساتید جغرافیا در رابطه با شرایط زندگی دانشجویان بدانم. از بار مسئولیت آگاهی از تنگناهای فردی، خانوادگی، اجتماعی و شغلی دانشجویان شانه خالی نمی‌کرد و باور داشت که همراهی با دانشجو در مسیر عبور از این تنگناها، هم انجام کار علمی را برای دانشجو آسان‌تر می‌کند و هم اندوخته‌ای معنوی در این مسیر برای استاد و شاگرد، فراهم خواهد نمود.

بر سر آنم که گر ز دست بر آید / دست به کاری ز نم که غصه سر آید
صالح و طالح مطاع خویش نمودند / تا که قبول افتد و که در نظر آید